

Prof. dr hab. inż. arch. Tomasz Kozłowski
Katedra Projektowania Architektonicznego
Wydział Architektury
Politechnika Krakowska

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Filipa Zamiatnina

pt. *Nurt ekspresjonistyczny w architekturze współczesnych budynków użyteczności publicznej*

opracowanej na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej pod kierunkiem promotora, prof. dr hab. inż. architekta Niny Juzwy oraz promotora pomocniczego dr inż. arch. Tomasza Koniora.

Recenzję opracowano na zlecenie Dziekana Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Sanitarnej Politechniki Łódzkiej prof. dr hab. inż. Dariusza Gawina, umowa D/13/2022/W6.

1. Opracowanie *Nurt ekspresjonistyczny w architekturze współczesnych budynków użyteczności publicznej* – to dość gruba książka. Składa się ze wstępu, czterech części podzielonych na jednolicie ponumerowane rozdziały różnej objętości oraz zakończenia.

Część 1. Tekst zaczyna się od *Wstępu* (s. 4-12). Autor przedstawia typowe dla pracy doktorskiej elementy. Przedstawia problematykę pracy: *PORUSZANA PROBLEMATYKA I CEL PRACY* (s. 6). Przedstawia tezy (7.), przedstawia *UZASADNIENIE PODJĘCIA WYBRANEJ PROBLEMATYKI* (s. 7-9). Opisuje *STAN BADAŃ* (s. 9-11), *METODY PRACY* (s. 11) oraz na zakończenie *Wstępu* przedstawiono *ZAKRES I STRUKTURĘ PRACY* (s. 12).

Część 2. nosi tytuł *ŹRÓDŁA NURTU EKSPRESJONISTYCZNEGO* (s. 13-40). Mamy tu 2.1 *Wprowadzenie* (s. 13-14), opis nurtu samego 2.2 *Ekspresjonizm* (s. 14-22), 2.3 *Nurt ekspresjonistyczny po II wojnie światowej* (s. 22-30), 2.4 *Dyskurs na temat formy w ujęciu historycznym* (s. 30-39) oraz na zakończenie 2.5 *Wnioski* (s. 40).

Część 3. to *WSPÓŁCZESNY DYSKURS O FORMIE EKSPRESJONISTYCZNEJ* (s. 41-57). Część składa się z podrozdziałów 3.1 *Wprowadzenie* (s. 41-42), 3.2 *Nurt ekspresjonistyczny we współczesnej architekturze* (s. 42-49), 3.3 *Współczesny dyskurs o formie* (s. 49-57) oraz 3.4 *Wnioski* (s. 57).

Część 4. nazywa się *UWARUNKOWANIA FORMY ARCHITEKTONICZNEJ* (s. 58-66) i składa się z części 4.1 *Wprowadzenie* (s. 58-59), 4.2 *Geometria* (s. 59-60), 4.3 *Archetypy formy* (s. 60-64), 4.4 *Materia* (s. 64-65), 4.5 *Struktura* (s. 65-66) oraz 4.6 *Wnioski* (s. 66).

Część 5. obejmuje *BADANIA WŁASNE* (s. 67-110). Mamy tu 5.1 *Wprowadzenie* (s. 67), 5.2 *Badania ankietowe* (s. 67-77), 5.3 *Kryteria wyboru przykładów do analiz* (s. 77-78), 5.4 *Zestawienia tabelaryczne* (s. 78-86), 5.5 *Charakterystyka form* (s. 87-110). Zakończenie stanowią 5.6 *Wnioski* (s. 110-116).

Praca opatrzona jest ponumerowaną bibliografią (s. 117-126), spisem źródeł internetowych (s. 126-133). Autor ponadto zamieścił SPIS I ŹRÓDŁA ILUSTRACJI (s. 134-146) oraz ŹRÓDŁA ILUSTRACJA W ZESTAWIENIACH TABELARYCZNYCH (s. 146-148).

Całość zapisano zwięzłym tekstem na 148 numerowanych stronach formatu A4 (liczba stron jest jednak większa, gdyż ilustracje znajdują się na nieponumerowanych stronach). Tekst uzupełniony jest 138 ilustracjami. Na końcu znajduje się spis literatury. Opracowanie pomimo charakteru maszynopisu przypomina „prawdziwą” książkę wydaną starannie i z dbałością o kształt rzeczy, przyjemną nie tylko w czytaniu, ale i także oglądaniu. Ilustracje są dobrze dobrane i odpowiedniej jakości.

Recenzent zapoznał się z pracą z przyjemnością, także z racji ciekawości jak ten miły sercu recenzenta temat został opracowany z punktu widzenia młodego naukowca.

2. Wybrane uwagi

2.1. Przedmiotem rozważań Pana Filipa Zamiatnina jest architektura współczesnych budynków użyteczności publicznej i ich powiązanie z nurtem ekspresjonistycznym. Temat jest bliski nie tylko recenzentowi. Świat architektury stara się co jakiś czas oderwać od poprzedników i zapamiętanych kształtów. Już wprowadzenie do pracy pokazuje nam zamysł autora oraz jego obraz świata sztuki. Kształt i znaczenie Filharmonii w Paryżu mogą stać się dobrym opisem architektury znajdującej się w kręgu zainteresowań Doktoranta. Magister Zamiatin podkreśla trzy problematyki swoich badań. Będą to opis nurtu ekspresjonistyczny w architekturze oraz geneza jego rozwoju, opis współczesnego dyskursu na temat rozbicia form architektonicznych ze szczególnym uwzględnieniem nurtu ekspresjonistycznego oraz autor podejmie tu także próbę, dokonania własnych badań tematu. Nazwa tej części jest trochę myląca, gdyż cała obszerna książka jest przecież wynikiem badań naukowych Autora. A jak podaje On sam, *celem pracy jest ukazanie nurtu ekspresjonistycznego we współczesnej architekturze*. Praca jest także próbą połączenia architektury współczesnej i jej historycznych poprzedników oraz poszukiwania ciągłości w świecie sztuki. Zamiatin przedstawia studia architektury początków XX wieku aż do końca XX wieku i początków XXI. Ważny nie tylko według Doktoranta jest wpływ, jaki na dzisiejsze budowle wywarła inna ze sztuk – malarstwo. Jak się wydaje, dobrze w tych rozważaniach pasują filozoficzne rozważania dotyczące *myśli racjonalnej* i *myśli emocjonalnej*. Architektura nawet ta najnowsza nigdy nie jest projektowana w próżni ideologicznej. Na jej powstawanie wpływ mają liczne czynniki zewnętrzne, czasem trudne do zauważania bez dogłębnych badań. Te techniczne i finansowe aspekty są oczywiście najłatwiejsze do odnalezienia. Jednak wpływ myśli filozoficznej jest zawsze bardzo ważny, a w pracy doskonale przedstawiony.

Pan mgr Zamiatin przedstawia zbiór wiadomości zebranych, przeanalizowanych i ułożonych w całość. Tylko takie działanie naukowe na dany temat ma wartość i nie jest skazana na powierzchowność. Ogrom pracy włożonej w poszukiwania jest widoczny, książka jest doskonałym opracowaniem i zasługuje to na wielką pochwałę. Autor pracy pokazuje przykłady architektury nurtów ekspresjonistycznych, tworząc prawdziwe dzieło naukowe.

Recenzent zapoznał się z książką z przyjemnością, wspominając czasy, gdy sam jako młody naukowiec zagłębiał się w podobną tematykę.

2.2. Praca napisana jest czytelnym językiem, według jasnego schematu możliwego do prześledzenia w tytułach rozdziałów. Prowadzi nas od wstępu, w którym autor jakby przygotowując czytelnika do tematu całego opracowania, zaczynając od opisu Philharmonie de Paris autorstwa Jeana Nouvela, przez świat współczesnej architektury dekompozycji oraz jej poprzedników z okresu Wielkiej Awangardy. Całość pracy zakończona jest częścią **BADANIA WŁASNE**. Ten tytuł jest trochę mylący. Cała książka jest przecież efektem własnych badań autora.

2.3. Merytoryczny początek opracowania stanowi rozdział *Wprowadzenie*. Pojawia się tu opis problematyki pracy. Doktorant przedstawia przedmiot rozważań, studiów, ich cel, potrzebę i przydatność dla współczesnej architektury obiektów użyteczności publicznej. Poruszono w nim metody i kryteria poszukiwań formy. Autor stara się pokazać własny, jednak niesubiektywny ogląd problematyki oraz najważniejsze obszary badawcze w pracy. Pojawiają się więc istotne dla praktyki i teorii architektury zagadnienia, które według Autora uzasadniają podjęcie tematyki architektury nurtu ekspresji. Ważną rolę odgrywa, we współczesnej kulturze dążenia jak opisuje to Doktorant, oderwanie sztuki od zapamiętanych wzorów. Zjawisko takie można przedstawić bardziej poetycko za Zygmuntem Baumanem jako *płynną nowoczesność*. Swoje zainteresowanie podjętą problematyką Doktorant tłumaczy zafascynowaniem teorią architektury XX-wiecznej oraz próbami lepszego zrozumienia nurtu ekspresjonistycznego. Trzeba jednak pamiętać, że to, co nazywano ekspresjonizmem, było ruchem awangardowym z początków XX wieku. Jednak badaczom nie udało się stworzyć lepszej lub bardziej szczegółowej nazwy na nurty związane z dekompozycją formy czy dekonstruktywizmem.

Autor podkreśla mnogość nurtów i tendencji, jakie występują w architekturze współczesnej. Jednak jednym z najważniejszych jest poszukiwanie zbieżności czy po prostu pretekstów powiązanych ze sztuką ekspresjonizmu początku XX wieku. Doktorant formułuje dwie tezy: *Cechą charakterystyczną obiektów nurtu ekspresjonistycznego jest chęć wzbudzania emocji i zadziwiania odbiorcy. Formy charakteryzują się geometrią wyraźnie odbiegającą od zasad kąta prostego oraz Pośród współczesnych realizacji nurtu ekspresjonistycznego możliwe jest wyodrębnienie szczególnych kierunków kształtowania formy.*

Druga część to *ŹRÓDŁA NURTU EKSPRESJONISTYCZNEGO*. Tu Autor przedstawia kolejne obszary swoich badań. Są to: *Nurt ekspresjonistyczny we współczesnej architekturze* oraz *Współczesny dyskurs o formie*. Doktorant podkreśla, że *Nurt ekspresjonistyczny we współczesnej architekturze posiada różne określenia*. Charles Jencks ukuł określenie architektura ekstatyczna – *Ecstatic architecture*. Według jego tezy „ekstaza” jest cechą wyróżniającą dzisiejszą sytuację architektury; co więcej zachwył, ekstaza, jest teraz wspólny w naszej kulturze. Związana jest z tym „reklamowa”, ogromna wartość architektury, która jest ważniejsza niż funkcja. Tak jak to opisuje Doktorant, ma ona stać się czymś nieokiełznanym, chaotycznym, ma być upojeniem, wpisuje się w nietzscheańską teorię sztuki dionizyjskiej,

pełnej ekstazy. Pan arch. Zamiatnik podkreśla bardzo ważny aspekt związany ze współczesnym projektowaniem, jakim jest rola komputerów tak istotna w przygotowaniu dokumentacji architektonicznej. To, co dla studentów jest dziś oczywistością, musiało przecież zostać kiedyś odkryte. Krzywoliniowość nowo projektowanych form i łatwość w tworzeniu rzeczy niepowtarzalnych w przeszłości udawała się tylko w szkicach i malowanych akwarelach. Współcześnie programy komputerowe nie tylko wspomagają finalny projekt techniczny, ale pozwalają na tworzenie obrazów wizualizacji budynków, czasem trudnych do odróżnienia od rzeczywistości.

Pojawia się tu także rozdział *PROBLEM IKONY, WPLYW MARKETINGU I INTERNETU*. Zanim nurty *decon* wypełniły świat architektury, zajmując najbardziej wyrazistą pozycję prestiżowych budowli, nowych katedr współczesności, pojawiały się obiekty, które okazywały się „ikonami architektury”. Budowle te stawały się najważniejszymi znakami świata architektury modernistycznej i kultury, mimo że zazwyczaj nie tworzyły precedensów nowych kierunków, ani nie zamykały poprzednich. Te formy niemożliwe do powtórzenia, naśladowania ani kontynuowania, zazwyczaj można przypisać do konkretnego kierunku lub nurtu architektury. Architektura współczesna nie ma już problemów z dążeniem do nowości i niepowtarzalności. Kontekst miejsca tak ważny i kiedyś dyskutowany już nie jest w kręgu zainteresowań wielkich twórców. Reklamowa wartość architektury jest łatwa do dostrzeżenia na przykładzie być może największej ikony współczesnego budowania. Jak podkreśla Doktorant, Muzeum Guggenheima w Bilbao zainspirowało wielu architektów do projektowania skompilowanych form geometrycznych. Forma sama w sobie trudna do naśladowania dała inspirację do tworzenia nowego bez potrzeby oglądania się na zastany kontekst historyczny. Dążenie do uzyskania dynamiki formy staje się najważniejsze w architekturze obecnej. Ważne staje się także tworzenia formy absolutnie oryginalnej dla zaspokojenia potrzeb inwestora lub po prostu do zadziwienia widza. Przecież określenie Efekt Bilbao nie odnosi się już tylko do jednego projektu muzeum.

W rozdziale *WSPÓŁCZESNY DYSKURS O FORMIE* znajdziemy opisy współczesnego podejścia do teorii projektowania. Autor poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy może istnieć jedna teoria współczesnej architektury? Cytaty z książki Marka Gelerntera stanowią pomoc w takich rozważaniach. Mamy więc podpunkty przedstawiające różnorodne podejście do tworzenia: *Forma architektoniczna jest kształtowana przez zamierzoną funkcję*, *Forma architektoniczna jest kształtowana przez aktualnego ducha czasu*, *Forma architektoniczna jest kształtowana przez aktualną sytuację socjo-ekonomiczną*, *Forma architektoniczna jest kształtowana przez ponadczasowe zasady formy przewyższające projektantów, kulturę czy klimat*. Można zgodzić się z Doktorantem, że najnowsze tendencje ekspresjonistyczne w architekturze, zgodnie z pragnieniami awangardystów z początku XX wieku i podążając za innymi sztukami: malarstwem, rzeźbą, poezją, muzyką wyzwala się z niewoli dogmatu równowagi forma-funkcja-konstrukcja. Tym samym stwierdzenie, jakie często się pojawia, że architektura jest najmniej bezinteresowna ze sztuk, staje się obelgą bez uzasadnienia. Architektura ekspresjonistyczna lub jak szerzej nazywa ją Doktorant architektura nurtu ekspresjonistycznego, nie stworzyła jednolitego stylu, a najbardziej adekwatny jest dla niej określenie Jencksa – *architektury ekstatycznej*. Współczesność godzi się na zjawisko syntezy myśli racjonalnej i emocjonalnej – rozumu i emocji. I jak się wydaje

dziś, nie uda się twórcom pogodzić się i muszą trwać w sytuacji zgodnej koegzystencji w architekturze wielu skrajnie różnych nurtów.

Część czwarta to *UWARUNKOWANIA FORMY ARCHITEKTONICZNEJ*, stanowiąca teoretyczne podstawy dla badań własnych, zaprezentowanych w dalszej części pracy. Tak to tłumaczy Doktorant. Píše, *Każdy obiekt architektoniczny składa się z formy i struktury. Pojęcia te mogą wydawać się równoznaczne. Forma jednak, w głównej mierze dotyczy zewnętrznego wizerunku obiektu, podczas gdy struktura jest powiązana z konstrukcją, widoczną zazwyczaj jedynie we wnętrzu.* Mamy opisane tutaj geometrię, archetypy formy, materię i strukturę. Autor bada wpływ poszczególnych elementów budowli na jej formę. Pojawiają się także części dotyczące materii i struktury dzieła architektonicznego.

Część piąta to *BADANIA WŁASNE*. To ważna część pracy, w której Autor prezentuje wyniki oraz wnioski z przeprowadzonych przez siebie badań ankietowych na trzech grupach respondentów. W tych ankietach przeprowadzono badania dotyczące emocji, jakie wzbudza architektura. Drugą część stanowią zestawienia tabelaryczne zebranych przykładów. Celem jest wyodrębnienie szczególnych kierunków kreowania formy w nurcie ekspresjonistycznym we współczesnej architekturze.

Zakończenie książki stanowi część nazwana *PODSUMOWANIE*, w którym Doktorant przedstawia prawdziwość tez pracy. Należy zgodzić się z nimi, że w architekturze współczesnej budynków użyteczności publicznej odnaleźć można takie, które swoją formą nawiązują do ekspresjonizmu początku XX wieku. Główny cel takiej architektury jest wzbudzenie emocji u odbiorców i obserwatorów. Ma temu służyć nieznaną wcześniej ich skomplikowana forma i geometria odbiegająca od zapamiętanych w architekturze kątów prostych. Wykonane przez arch. Zamiatina badania ankietowe wykazały, że obiekty zaliczane do takiego nurtu częściej niż „zwyčajna” architektura wzbudzają emocje. Jednak jak podsumowuje to Autor, droga rozwoju takiej architektury powoli się kończy. We współczesnym świecie sztuki i architektury z ich merkantylną i reklamową funkcją wszystko się przecież kiedyś kończy, a przynajmniej znudzi inwestorom i odbiorcom. Jednak należy pamiętać, że to, co nazywamy dziś dziedzictwem, jest określeniem stosunkowo nowym a twórcy gotyku, renesansu czy baroku przebudowywali dzieła poprzedników bez skrupułów. Miejmy nadzieję, że wielkie dzieła z okolic nurtu ekspresji nie przestaną powstawać i będą mogły nadal wzbudzać zainteresowanie odbiorców i oczywiście budzić kontrowersje. Sztuka powinna szokować a architektura chcąc wyrwać się z okowów funkcjonalizmu ma z tym największy problem.

Dysertacja w opinii recenzenta jest na tyle interesująca i nowatorska, że może wnieść nowe spojrzenie na temat przestrzeni architektonicznej i budowy nowej formy nie tylko tej związanej z nurtem ekspresjonizmu.

3. Oceny

3.1. Założenia pracy

Problematykę pracy należy ocenić jako stosowną do rozprawy doktorskiej. Opracowanie jest obszerne, Autor chciał zawrzeć w nim chyba całą swoją wiedzę, którą należy uznać za bardzo dużą. Książkę może być ważna w momencie, w którym świat

architektury stoi trochę na rozdrożu po powoli umierającym dekonstruktywizmie. Założenia pracy skonstruowano prawidłowo. Pole badawcze zakreślone wokół ważnego dla Doktoranta architektury użyteczności publicznej. Założenia problemów naukowych pokazują bez kluczenia dobre przygotowania Autora. Pod względem metodycznym opracowanie należy przyjąć bez wątpliwości. Biorąc pod uwagę specyfikę prac naukowych z dziedziny architektury, która nie wykształciła oczywistego warsztatu metodologicznego, umożliwiającego ścisłą weryfikację twierdzeń – należy stwierdzić dużą wartość naukową pracy doktorskiej. Autor przedstawia w pracy przykłady, których analiza może potwierdzić istnienie architektury z pogranicza ekspresjonizmu. Rozbita forma współczesnej architektury przypomina rysunki i rzeźby tworzone przez twórców z początku XX wieku. Istniejące dziś nowatorskie i atrakcyjne formy nie były możliwe wtedy do zbudowania. Architektom pozostawały tylko teoretyczne projekty. Dopiero ich następcy dokonali rewolucji w projektowaniu, a przynajmniej w budowaniu. Sztuka spadkobierców ekspresjonistów stała się dominującym nurtem współczesności po II wojnie światowej. Mnogość nurtów, jakie z niej wyrastało i ją tworzą, jest przebogata. Odrzucenie tradycyjnych form i swoboda tworzenia przedostała się wreszcie i do architektury, która jako najbardziej techniczna ze sztuk miała największe trudności ze zrzuceniem oków tradycji. Doktorant w pracy prowadzi nas od historii nurtu ekspresjonistycznego w architekturze oraz geneza jego rozwoju przez dyskurs na temat współczesnej formy architektonicznej aż do części zawierającej badania własne.

Tezy Autora w liczbie dwóch, można uznać za nadające się do udowodnienia a w części *PODSUMOWANIE* uznać za udowodnione. Większość z przedstawionych przez Doktoranta przykładów pokazuje budynki, które możemy wliczyć do szerokiego nurtu architektury ekspresjonistycznej. Należy pamiętać o problemie, jaki wynika z nazwy ekspresjonizm. Jak kiedyś recenzentowi zwrócił uwagę inny wielki recenzent, że błędem jest nazywaniu współczesnej architektury ekspresjonizmem. Doktorant poprawnie opisuje współczesną architekturę jako tendencje lub nurt ekspresjonistyczny, czym nie wpada w pułapkę jednoznaczności.

Ważnym elementem pracy jest część *BADANIA WŁASNE*. Recenzent nie jest zwolennikiem tabelarycznego opisu sztuki, jednak w pracy jest to część niezwykle przejrzysta i czytelna. Jest to także wstęp do szczegółowej analizy wybranych przez Doktoranta przykładów architektury.

Recenzenta bardzo cieszy zainteresowanie Autora architekturą dekompozycji. Twórcy współcześni zawsze starają się udawać, że w swoich dziełach nie poszukują jakiegoś „prapoczątku”, ale jest to przecież tylko artystyczna ułuda a może kłamstwo. Architekci skrzętnie starają się unikać oskarżeń o kopiowanie i jest to zrozumiałe, ale zawsze przecież w każdym z nas zostają jakieś powidoki, może ulotne natchnienie. Jest to zwykle obraz rozmazany, projektanci sami nie zawsze mogą dopatrzeć się oryginału, gdyż jak to w powidokach bywa, są to zapamiętane kształty, ale widziane już w innych barwach. Jeżeli potraktujemy obecny stan architektury jako ewolucję, musimy pamiętać, że ewolucja nie ma celu. Przejście z okresu architektury opartej na kompozycji do współczesnej zdekomponowanej formy następowało, jak widzimy w pracy powoli. Duchamp byłby chyba zadowolony z kształtu współczesnej architektury. Jednak po latach oglądania nieśmiały

a może wręcz przeciwnie szkiców i malowanych obrazów z początku XX wieku Hansa Scharouna, po pojawieniu się komputerów i odpowiednich materiałów budowlanych architektura może się wreszcie zmienić. Nie wiemy, czy taka ewolucja będzie trwała wiecznie i czy zawiedzie nas ku jeszcze większej nowości, jednak Doktorant pokazuje nam, gdzie może zmierzać kolejna jeszcze nowsza architektura.

3.2. Ustosunkowanie się do piśmiennictwa naukowego

Wiedzę naukową autora ilustrują przypisy i liczne cytaty (w sumie 232, słownie dwieście trzydzieści dwa). Doktorant porusza się w materii zawartej w pracy swobodnie. Informacje tam zawarte pozwalają na dokładne prześledzenie myśli Autorka od strony znajomości literatury naukowej. Potwierdza to *Bibliografia*. Wiedzę tę należy ocenić bardzo wysoko.

3.3. Opracowanie materiału naukowego i konstrukcji wyводу

Potwierdza to sposób opracowania materiału naukowego zawartego w literaturze i dobranych przykładach, przeprowadzone ze znanstwem i pozwalające na jasną konstrukcję wyводу. W wyznaczonej przez siebie przestrzeni Doktorant porusza się sprawnie. Widać obeznanie z prezentowanymi zagadnieniami i duże nim zainteresowanie.

3.4. Ocena logiczna i językowa

Przeprowadzenie wyводу w zakresie przyjętych, autorskich ram nie nasuwa wątpliwości. Należy też podkreślić, że prace naukowe w zakresie architektury oparte są w znacznej mierze na odbiorze subiektywnym, czego przeważnie nie da się uniknąć. Praca napisana jest językiem rzeczowym, a tekst stara się być obiektywną relacją usuwającą osobę autora w cień faktów i rzeczy.

3.5. Ocena materiału ilustracyjnego

Materiał ilustracyjny jest ważnym dopełnieniem pracy. Ilustracje dobrano stosownie do koncepcji merytorycznej i graficznej opracowania a całość pracy (tekst i ilustracje) stają się czasem równie ważne. Recenzent bardzo docenia starania Doktoranta o dobieranie ilustracji przedstawiających zbudowaną architekturę i rysowane projekty z początku XX wieku. Trochę nielogiczny jest brak numeracji stron z ilustracjami, które są przecież nieodzowną częścią pracy o architekturze. Jednak taki był widocznie zamysł autora.

3.6. Oryginalność pracy i ocena wniosków.

Praca jest oryginalna; w opracowaniu tak postawionego, tak usystematyzowanego szerokiego zagadnienia – trudno znaleźć poprzedników. W konstrukcji podsumowania (6. *PODSUMOWANIE*) widać celowość zamysłu i rezultat dociekań. Autor podsumowuje tu tezy pracy doktorskiej.

3.7. Ocena rozmiarów wysiłku naukowego

Przedstawiona praca jest wartościową pozycją świadczącą o obszerności dokonanych studiów literatury, wnikliwych przemyśleniach i dużym rozmiarze wysiłku naukowego

Doktoranta łączącego różne dziedziny sztuki i odnajdującego ich wpływ na architekturę.

3.8. Ocena wartości społecznej pracy

Temat opracowania – *Nurt ekspresjonistyczny w architekturze współczesnych budynków użyteczności publicznej* to opracowanie mogące stać się bliskim architektom w ich dążeniu do budowy rozbitej formy nowej architektury i poszukiwania nowych dróg rozwoju formy architektonicznej. Teoria architektury, sztuki oraz myśl filozoficzna zostały w pracy przedstawiona i powiązana z projektowaniem. Architektura współczesna czerpiąca całymi garściami z historii sztuki jest dla Doktoranta najważniejsza. Jest ona opisana na tle sztuki i budownictwa z okresu Wielkiej Awangardy. Wielka i nowatorska myśl architektoniczna kiedyś niezrozumiała społecznie powstaje w nowej odsłonie, atrakcyjna także dla nieobebranego ze sztuką odbiorcy. Praca doktorska jest doświadczeniem intelektualnym opartym na potwierdzeniu zdobytej wiedzy i próbie jasnego jej zapisaniu, co świetnie udało się Doktorantowi. Pan Filip Zamiatin potwierdził swoją wiedzę i udało mu się zawrzeć to w bardzo interesującej książce. Wartość rozprawy doktorskiej należy ocenić bardzo pozytywnie.

3.9. Uwagi recenzenta

Recenzent nie wnosi uwag do pracy.

4. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska **mgr inż. arch. Filipa Zamiatina pt. *Nurt ekspresjonistyczny w architekturze współczesnych budynków użyteczności publicznej***, opracowana na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej, pod kierunkiem promotora prof. dr hab. inż. architekta Niny Juzwy oraz promotora pomocniczego dr inż. arch. Tomasza Koniora, spełnia wymagania stawiane w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Recenzent ocenia pracę jednoznacznie pozytywnie i stawia wniosek o przeprowadzenie dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Również piszący te słowa ze względu na interesujące powiązanie w pracy różnych dziedzin wiedzy przez filozofię, malarstwo, rzeźbę i oczywiście architekturę a co za tym idzie szalenie multidyscyplinarną wiedzę, wnosi o wyróżnienia rozprawy doktorskiej architekta Filipa Zamiatina.

Tomasz Kozłowski

Kraków, 16.01.2023.